

Verebes: lehetetlen, hogy a néző csak operettre legyen fogékony

Premier előtt 2011. 10. 07

Ma este újra egy Verebes István rendezte darab premierjére kerül sor a Komáromi Jókai Színházban. A neves rendezővel beszélgettünk a fejekben lévő korlátokról és az Orbán-kormány kurzusairól. Elmondta, szerinte miért alkalmatlan Alföldi a Nemzeti Színház vezetésére.

Több tucat rendezésen van túl, azonban ez a mostani darab annyiban más, hogy kilenc nő mozog a színpadon. Milyen kilenc nővel együtt dolgozni?

Azt mondja több tucat, akkor azt mondom több mint tíz tucat, és ebből egyetlen egyszer volt olyan előadás, hogy nem voltak nők. Számítalan olyan előadást rendeztem viszont, amiben vagy csak nők voltak, vagy zömében nők. Azt gondolom, hogy a nők sokkal jobban és sokkal odaadóbban dolgoznak. Ez egy női foglalkozás. Tulajdonképpen a férfiak is színésznők a maguk módján. A nőkkel soha semmi baj nincs. Általában a férfiak hisztérikusak, femininek és affektálók.

Azért ha egy helyen megjelennek a nők, abból adódni szokott feszültség.

Nem a színházban, ahol van egy közös ércck, ha felmegy a függöny, és ezért szükséges az együttműködés. Szükséges az is, hogy a társulatnak legyen egy alap morálja, ami a vezetőn nagyban múlik. Mondjuk a komáromi társulatnak ez sajátja. Ez a hatodik darab, amit én itt rendezek, és soha nem tapasztaltam lazaságot, flegmaságot, még ha fáradságot néha tapasztaltam is, de azt is legyőzik. Nem beszélve az egzisztenciális nehézségekről. Ez egy kiváló morállal rendelkező együttes.

Munkája során dolgozott Budapesten és vidéken, rendezett Erdélyben és Komáromban is. Érezhető valami különbség, vagy ez egy nemzetközi nyelv?

Azt gondolom, hogy igen, komoly különbség van. Itt tudják a színészek, hogy miért jöttek erre a pályára. A magyarországi színészek zöme nem tudja, hogy miért ezt a hivatást választotta. Nincs ars poetica-juk, lehet fellengzősen hangzik, de valamiféle küldetésstudatuk. Hogy mi az ő jelenlétüknek az üzenete. A határon túli színészek zömének ez megvan. Viszont azt is megmondom, hogy ott, ahol kinyitották a határokat, ez ugye jelen pillanatban Románia és Szlovákia, az illúziók fertőzése jobban tapasztalható, mint például Szabadkán, Szerbiában. Abban a pillanatban, hogy nyílnak a határok, és feltámad a lehetőség, akkor néhány színészben felmerül, hogy mégis inkább egy szappanoperában kéne pénzt keresnem Budapesten. Ez a gazdasági élet egy természetes velejárója, de aki itt van, vagy amott van, az még mindig sokkal jobban érzi agyával, szívével és a jelenlétével, hogy nem mindegy, hol színész.

A sanyarúbb körülmények jobban kihozzák a művészi értékeket?

Nem sanyarúbbak itt a körülmények. Azt tudom, hogy mikor a két háború közt Újvidéken dolgoztam, ahová Temerinből jártam be kocsival, öltözőben aludtak színészek, és mikor mondtam, menjünk kávéra, akkor kimerevedett a szemük, mert még annyi pénzük sem volt. Fogalmam sincs, hogy miből éltek, de valahogy könnyebben fogadták el ezt a helyzetet, és nem nyomta rá bélyegét a teljes létezésre. Én Budapesten csak megfelelően kereső színészekről hallok állandó panaszokat. A szűkös helyzet nem segíti, de megerősíti a helytállást. Minden kompromisszum legyőzése használ a színháznak. Például a Radnóti színpadán van egy oszlop, amit mindig valahogy be kell építeni az előadásba, és ezt ki kell találni valahogy. És akár egy egzisztenciális kérdés is lehet, ami aktivizálja az embereket, és megmozgatja azt, ami egyébként langyos víz volna.

A darabban játszik Rák Viki is, aki egy szituációs komédia szereplője is egyben. Tapasztalt egyfajta lenézést vagy irigységet azokkal szemben, akik ilyen műfajban is jelentősen ott vannak, nem csak a színházi életben?

Nem tapasztaltam ilyet. Mondták, hogy itt Viki népszerű, és a zöldséges is megállított minket, hogy ugye ő a Rák Viki. Egyáltalán nem, ráadásul nem egy abszolút főszerepet játszik, hanem egy neki való kabinetalkítást. Ez is azon múlik, hogy egy színház repertoárjában hogy van elosztva a feladat. Amúgy meg nem egy olyan nagy társulat ez, úgyhogy sokáig senkit nem lehet mellőzni. Ebben a darabban pedig kilenc jó szerep van, így mindenki megtalálja a maga csemegéjét, amiben feltűnhet. Itt van egy vendég is, Csoma Judit, akit én hoztam, de őt is beöltették. Igaz, ő is Nagyváradról származik.

Mi az, amiért megtetszett Önnek a Whiskey esővízzel?

Elmondom azt, ami nem szokott tetszeni. Olyan, amiben nem látom örömet, ami számomra nem kockázatos. Tehát, ha van egy olyan ajánlatom, hogy rendezem meg a Játék a kastélyban-t, akkor az nem érdekel, hacsak nem olyan színészt mondanak, akire nekem gusztusom van. Tisztában vagyok azzal, hogy azt én hogyan tudom megrendezni. Az nekem - bár nem szeretem a szót - nem egy kihívás. Ha van benne kaland, mert kockázat nélkül nincs siker, akkor az felizgat. Az ember 45 év után kinkeservvel próbálja meglepni magát. Ezt a darabot harminc éve rendeztem Szolnokon, és régi tervem volt, hogy átírom mára.

A színház sokszor a közönség reakcióiról is szól. Mennyire mások a nézők az egyes helyeken? Mi a helyzet Komáromban?

Mikor Tóth Tibort kinevezték igazgatónak, három évig vállaltam főrendezőiséget, akkor és a most hallottakból van tapasztalatom e téren. Van egy város, amit úgy hívnak Komárom, aminek két részét másként is nevezik, de ez teljesen lényegtelen. Olyan mint Budapest, mivel a kettőt elválasztja a Duna. Pár évvel ezelőttig ez volt a berlini fal. Ezt a falat lebontották és a kultúra egy.

Azt mondják, hogy a magyar fennhatóság alatt élő komáromiak elmennek Győrbe színházba. Akkor nézik meg az észak-komáromi színház darabjait, ha azok átmennek a hídon, és ott mutatják be lehetetlen körülmények között, mivel nincs színház Dél-Komáromban. Ezt egyszerűen nem értem. Pedig a magyarországi komárominak van színháza, a lakásától másfél kilométerre. És nem jön át ide, és nem nézi meg. Hol van akkor ez a 'testvéreink és határon túli honfitársaink', hol van a kultúra értékállóságának szavatolása, hol a pártolása ennek?

De ugyanezt el tudom mondani az itteni közönségről. Hogy egy magyar nyelvű kisebbség csak az operettre, a zenés darabra legyen fogékony. Lehetetlen, hogy egy olyan mű, ami úgy szórakoztató, hogy gondolatokat ébreszt, fölismerésekre, titkokra, sejtelmekre, az ember belső atributeira utal - az őt ne érdekelje. Ha másért nem, azért, mert magyarul hangzik el, és ez az ő anyanyelve. Fel nem tudom fogni, hogy ennek a kultúrája ilyen lanyha, lapos és nem tudok mást mondani, de ilyen ellustult legyen. A szocializmusban nagyon sok borzalmas dolog volt, amit hadd ne soroljak föl. De egyvalamit javára kell írni annak a negyven évnél, hogy volt népművelés. Ott az egyszerű embereket falun is könyvtárakkal, kultúrházakkal és szakkörökkel látták el. A színházak járták az országot, a Dériné Színház járta a falut, próbálták kimozdítani abból az elszigeteltségből, amit mondjuk a vidék jelent. Lehetetlen, hogy szappanoperákon és valóságshow-kon éljen egy ifjúság. És nem csak a színházról beszélek.

Ugyanakkor azt is el kell mondanom, hogy nem csak a magyart nem érdekli a magyar kultúra, tánc, zene, színház. Nem érdekli a szlovák sem, nem érdekli a román sem. Itt élnek egy kohóban, ezeknek egymást kellene élesíteni. Régen a monarchiában természetes volt, hogy egy kereskedő három-négy nyelven beszélt. Most kellene ennek így lenni, amikor Európa egy. Jó, a politika ezt elszúrja, néha felkapott balhék vannak, de én nem tapasztaltam sehol, hogy egy magyar ne élne normálisan a szlovák szomszédja mellett. Szabadkán olyan édesek voltak a szerbek, mikor nem tudtam nekik elmondani valamit, csak magyarul. Kassán is mindig bejöttek a szlovák színészek, mert érdeklődők voltak. A befogadó közegnek is kéne érdeklődni afelől, hogy mondjuk milyen a szlovák színház vagy a román. Sokat lehet ebből tanulni, A román például egy egészen sajátos és fantasztikus képződmény. Úgy néz ki, mintha külön léteznének.

Sokszor politikai témakörökben is elmondja véleményét. A mostani magyar kormányzat markánsan átalakítaná a kultúrpolitikát is, amit néhányan üdvözölnek, néhányan meg kultúrkampf-nak titulálnak. Miként látja Ön ezt a szándékot?

Nagyon az elején vagyunk még ennek a kurzusnak. Hogy az elképzeléseik épületesek-e, és mi lesz ennek a kimenetele, én azt nem tudom megmondani. Azt tudom, hogy ugyanolyan rosszul csinálják - nem rosszak, hanem rosszul csinálják -, mint ahogy ezt tették a balliberális nyolc év alatt. Pontosabban egy előny van. Ezek legalább akarnak valamit. Ezek legalább hozzányúlnak valamihez, ami negyven éve tarthatatlan. Én nagyon bíztam abban, amit Orbán Viktor mondott még a választások előtt, hogy meg fogjuk mondani, mi az érték. Ez az ő kötelessége. A hatalom kötelessége, hogy az általa meghatározott értékeket preferálja. Ez abból áll, hogy megmondjuk, nekünk fontos a Bánk Bán, nekünk fontos az operett, mert egy hungaricum, fontos a kortárs és a klasszikus drámairodalom, és nem fontos a ..., és ezt a piacra küldöm. Ennek a jeleit nem látom, csak egy nagy katyvaszt látok, azt nagyon sajnálom. Nem mondom, hogy könnyű.

Egy barátom írt egy tanulmányt, amiben azt hangsúlyozza, hogy ezt csak araszolgatva lehet. Én ezzel nagyon nem értek egyet. Ezt radikálisan kéne eldönteni, még ha bizonyos részleteiben tévesen is tesznek. Sajnos most csak az van, hogy a mi kutyánk kölykeinek adjuk a lehetőséget, nem mintha az előző időben kevésbé lettek volna paraszolvencikusak.

Akkor Ön is azok közé tartozik, aki a Nemzeti Színház esetén valami határokat szabnának?

Tökéletesen jó helyre nyúlt. Én Alföldi Róbertet saját korosztálya legkiválóbb tehetségének vélem, úgyis mint színészt, úgyis mint rendezőt. Ezzel együtt azt mondom, alkalmatlan arra, hogy a Magyar Nemzeti Színház igazgatója legyen. Lehet, hogy ott jó előadások vannak, de az én eszményeim szerint a Nemzetinek nem elsősorban aktuálpolitikai vagy társadalmi vonalon kell egy experimentális színháznak lennie. Ezt meg lehet tenni bármelyik más színházban.

De elmondom, pontosan mire gondolok. Hét éve van Nemzeti Színházunk. Az első években bemutatták a Bánk bánt, a Csongor és Tündét és az Ember Tragédiáját. A három nagy nemzeti drámánkat. Az előadásokból viszont a történetet nem lehetett megérteni, hogy miről szól a darab. Ha egy fiatal beül, akkor ehhez a színházhoz szokjon hozzá? Nem a szerzőt kéne képviselni a Nemzeti Színházban? A Nemzeti Színháznak egy hagyományos kukucskaszínháznak kell lennie. Ott kell a legjobb színészeknek a legjobb rendezőkkel eljárni a Bánk bánt. Nem igaz az sem, hogy azt nem lehet korszerűen! Nem igaz az, hogy zakóban kell játszani a Bánk bánt, hogy én azt higgyem, hogy az rólam szól. Csak azt úgy sokkal nehezebb.

Azt viszont kikérem magamnak, hogy két János Vitéz közül kell választanom. Az Alföldy-féle botrány János Vitéz, ahol prostituáltak a tündérek és '56 jön be, csak nem tudom miért. És a szolnoki Balázs Péter-féle, árvalányhajás, magyarkodó János Vitéz között. Ezt én nem tűröm el. Ezt a darabot megírta a Petőfi Sándor, abból a Heltai Jenő és a Kacsóh Pongrácz csinált egy daljátékot. Én azt szeretném látni, úgy, hogy az nem riszálja magát, korszerű, de úgy, hogy mégis arról szól, amiről szól, és nem egy kurzus lenyomata.

63 évesen megengedheti magának azt a luxust, hogy válogasson. Mivel szeretne foglalkozni, mik a tervei?

Sajnos már a 64-ikben vagyok. Színházi előadásokat nagyon szívesen vállalok abban az esetben, ha olyan közegben vagyok, ahol kevésbé érzem magam rosszul, mint az otthoniban. Ebben az esetben olyan sok felkérésem nincsen. Én sem a szociknak, sem a jobboldalnak nem vagyok a kedvence, én már mindenkinek elmondtam a magamét. Rólam ugyanúgy ír a Magyar Nemzet és a Népszabadság. Ezt akár pedigremnek is mondhatnám, és nem panaszként mondom ezt, hanem büszke vagyok erre. Általában a balliberális oldal székértelőlójának tartanak, de erre azt szoktam mondani, hogy ha ez igaz lenne, akkor az elmúlt húsz évben mondjuk egy peccsnyt kaphattam volna. Színház, rádióklubok, tévés munkák, szóval vannak látszateredményeim. Nem beszélve arról a 120-130 előadásról, amit nyilván azért rendezhettem meg, mert volt piacom. Nekem egy kiskeresztem sincs, de nem baj, mert Bernard Shaw mondta, úgy kell élni, hogy nehogy kapjál egy díjat.